

NOFILOLOGIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA CHET TILI O'QITISH TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARINI QO'LLANISH XUSUSIYATLARI

Babayev Maxmud Tashpulatovich

Buxoro davlat universiteti

"Tarjimashunoslik va lingvodidaktika" kafedrası o'qituvchisi

email: maxmudbabaev1963@gmail.com

G'afurova Feruza Qahhor qizi

Buxoro davlat universiteti

Xorijiy tillar fakulteti talabasi

***Annotatsiya.** Maqola nolingvistik universitetlarda chet tilini o'qitish tizimini optimallashtirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish xususiyatlarini ko'rib chiqishga bag'ishlangan. Ishning maqsadi - keys metodining nazariy materialini, loyiha asosidagi tadqiqot ta'limi texnologiyasining xususiyatlarini, nolingvistik universitetlar talabalari uchun elektron o'quv nashrlarini ko'rib chiqish. Maqolada tahlil va taqqoslash kabi tadqiqot usullaridan foydalaniladi. Bu ishning dolzarbligi shundan iboratki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari chet tilini o'qitish tizimini optimallashtirishda ommabop yo'nalish hisoblanadi. Muallif chet tilini o'rganishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish chet tilini bilish darajasini oshiradi, chet tilida munozara olib borish qobiliyatini rivojlantiradi va chet tilida professional o'qish malakasini oshiradi, degan xulosaga keladi.*

***Kalit so'zlar:** axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, xorijiy tillar, nofilologik universitetlar.*

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ

***Аннотация.** Статья посвящена рассмотрению особенностей применения информационных и коммуникационных технологий при оптимизации системы обучения иностранному языку в неязыковых вузах. Цель работы заключается в рассмотрении теоретического материала кейс-метода, характеристики технологии проектно-исследовательского обучения, электронных учебных*

изданий для студентов неязыковых вузов. В статье используются такие методы исследования как анализ и сравнение. Актуальность данной работы заключается в том, что информационные и коммуникационные технологии являются востребованным направлением при оптимизации системы обучения иностранному языку. Автор приходит к выводу, что использование информационных и коммуникационных технологий при изучении иностранного языка повышает уровень знания иностранного языка в целом, развивает умение вести дискуссию и совершенствует навыки профессионального чтения на иностранном языке.

Ключевые слова: информационные и коммуникационные технологии, иностранные языки, неязыковые ВУЗы.

FEATURES OF THE APPLICATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE OPTIMIZATION OF THE FOREIGN LANGUAGE TEACHING SYSTEM IN NON-LINGUISTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. *The article is devoted to the consideration of the features of the use of information and communication technologies in the optimization of the system of teaching a foreign language in non-linguistic universities. The purpose of the work is to consider the theoretical material of the case method, the characteristics of the technology of project-based research education, electronic educational publications for students of non-linguistic universities. The article uses such research methods as analysis and comparison. The relevance of this work lies in the fact that information and communication technologies are a popular direction in optimizing the system of teaching a foreign language. The author comes to the conclusion that the use of information and communication technologies in the study of a foreign language increases the level of knowledge of a foreign language in general, develops the ability to lead a discussion and improves the skills of professional reading in a foreign language.*

Key words: *information and communication technologies, foreign languages, non-linguistic universities.*

Zamonaviy sharoitda nolingvistik universitetlarda chet tillarini o'qitish tizimini optimallashtirish uchun yangi ta'lim texnologiyalarini o'quv jarayoniga muvaffaqiyatli joriy etishning eng muhim elementi bo'lgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish uchun axborot savodxonligini oshirish hamda

o'qituvchi va talaba o'rtasidagi interfaol hamkorlik ko'nikmalarini oshirish zarurligini ta'kidlash lozim. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kasbiy kompetensiyani oshiradi va talabalarning ijodiy rivojlanishiga yordam beradi. Nolingvistik universitetlar talabalarining intellektual qobiliyatlari, tizimli ilmiy va variativ tafakkuri ham rivojlanmoqda, xotirasi va individual shaxsiy fazilatlarini yaxshilamoqda.

"So'nggi yillarda nolingvistik universitetlarda chet tilini o'rganish maqsadlari sezilarli darajada o'zgardi: umumiy maqsadli chet tili maxsus maqsadlar uchun chet tili (LSP, ESP) kursiga kiritilgan, u tobora ommalashib bormoqda. ESP sohasida xalqaro malaka imtihonlariga talabning paydo bo'lishi bilan bog'liq yo'nalish (masalan, BEC, ILEC, ICFE va boshqalar)" [6, 32b.].

Tilshunoslik (nolingvistika oliy o'quv yurtlari) yo'nalishi bo'yicha o'tkazilgan "Kasb-hunar ta'limi tizimida chet tilini o'qitish nazariyasi va amaliyoti" mavzusidagi respublika ilmiy-metodik konferensiyasida xorijiy kasbiy yo'naltirilgan tilni o'qitishdan maqsad aniq belgilandi. Bu madaniyatlararo professional kommunikativ kompetensiyani madaniyatlar muloqoti doirasida chet tilidan foydalangan holda kasbiy muammolarni hal qilish qobiliyati sifatida shakllantirishdan iborat; chet tilini o'rgatish sifatining ko'rsatkichi esa ushbu kompetensiyaning shakllanish darajasi hisoblanadi.

Nolingvistik universitetlarda chet tillarini o'qitishda asosiy e'tibor o'qitilayotgan materialni turli xil kompyuter vizualizatsiya vositalaridan, turli xil o'quv dasturlari va ixtisoslashtirilgan Internet resurslaridan foydalanishga beriladi. Bunday texnologiyalardan foydalanish boshlang'ich tayyorgarlik darajasi turlicha bo'lgan talabalarga chet tilini o'rgatishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi.

Chet tillarini o'rganish uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining elementlaridan biri bu elektron o'quv nashrlaridir. Bunday elektron darsliklarga matnli, grafikali, raqamli va multimediali axborotlar kiradi. Ushbu elektron nashrlar istalgan elektron tashuvchida yaratiladi yoki turli internet resurslarida chop etiladi. Mavjud tajribaga ko'ra, bunday elektron nashrlar chet tili o'qituvchisi ham, talabalar ham ishini osonlashtiradi. Bundan tashqari, chet tilidagi murakkab materialni o'zlashtirish jarayoni turli xil boshlang'ich til bilimiga ega bo'lgan talabalar uchun qulayroq bo'lib bormoqda. O'quv elektron nashriga qo'yiladigan asosiy talab o'qitiladigan materialni o'quv kursining belgilangan dasturiga muvofiq tizimlashtirish hamda talabalarning yangi ko'nikmalarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishini ta'minlashdan iborat. Elektron darslik yuqori darajadagi mantiqiyli, ravshanligi, axborotni taqdim etishning izchilligi, shuningdek, materialning aniq va sodda tuzilganligi bilan ajralib turadi. Multimedia elementlari o'qitiladigan materialni idrok etish samaradorligiga hissa

qo'shadi. Elektron darslikka kiritilishi maqsadga muvofiq bo'lgan bilimlarni nazorat qilish vositalari talabalarga yuqoridagi testlarni topshirishda mustaqil nazoratni amalga oshirishga yordam beradi.

Chet tillarini o'rgatish uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining yana bir elementi loyiha asosida tadqiqot o'rganish texnologiyasidir. "Elektron nashrlardan farqli o'laroq, loyiha texnologiyasi bir guruh talabalar uchun ma'lum erkinlik va ta'lim faoliyatini individual tashkil etishni ta'minlaydigan turli loyihalarni birgalikda amalga oshirishga qaratilgan". Loyiha faoliyati kelajakdagi tadqiqotchilar uchun majburiy bo'lgan ko'nikmalarni shakllantiradi. Bu ma'lumotni yig'ish, o'rganish va tahlil qilish, umumlashtirish, sintez qilishdir. Loyiha faoliyati talabalar tomonidan turli mavzularda loyihalar yaratishni o'z ichiga oladi. Loyihalar turli shakllarda mavjud - bu taqdimot, munozara yoki muhokama, doklad yoki hisobot bo'lishi mumkin.

Nolingvistik universitetlarda chet tilini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining eng so'nggi elementi keys-stadi texnologiyasi yoki keys metodidir. Ushbu usul darsni o'tkazishning interfaol shakli va tilni dinamik o'rganish kabi inkor etilmaydigan afzalliklari tufayli axborot-kommunikatsiya texnologiyalarida yetakchi o'rinni egallaydi. Keys usuli vaziyatni tahlil qilish, aqliy hujum, munozaralar, loyihalar va rolli o'yinlar kabi tadbirlarni o'z ichiga oladi. Chet tilini o'qitishda ushbu usuldan foydalanish nolingvistik universitetlar talabalari uchun samaralidir. Bu "interfaol ta'lim bilan bog'liq keys usuli o'quvchilarning muhokama qilingan muammolarni hal qilishda motivatsiyasini va ishtirokini oshiradi, bu esa keyingi izlanish faoliyatiga hissiy turtki beradi" [5, 3b.]. Shuningdek, u "o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini tarbiyalash qobiliyatini shakllantiradi" [3, 101b.]. Nolingvistik universitetda chet tilini o'rganish jarayoni Oliy ta'limning davlat ta'lim standartiga muvofiq quyidagi kompetentsiyalar: "muammolarni hal qilish uchun chet tilida og'zaki va yozma shakllarda muloqot qilish qobiliyati, shaxslararo va madaniyatlararo o'zaro ta'sir"ni rivojlantirishga qaratilgan. Chet tili darslarida aynan keys texnologiyasidan foydalanish "ushbu kompetentsiyani ro'yobga chiqarishga, shuningdek, o'quvchilarning ham lingvistik, ham nolingvistik kompetensiyalarini rivojlantirishga" qaratilgan [2, 17 b.].

Keyslarning turli shakllari shu tarzda chet tillarini o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi, talabalar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga yordam beradi, kommunikativ va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan ko'nikma va qobiliyatlarni rivojlantirishga turtki beradi. Keys metodini shartli ravishda lug'at va so'z birikmalarini mashq qilishga qaratilgan amaliy, o'quv holatlariga, shuningdek, ba'zi ilmiy ishlarni hal qiladigan va talabaning uzoqroq intellektual faoliyatini rag'batlantiradigan tadqiqot holatlariga bo'lish mumkin. Kasbiy yo'naltirilgan chet

tilini o'rgatishda amaliy ishlardan foydalanishning lingvodidaktik imkoniyatlari katta, chunki u talabalarni rag'batlantirish, asosiy kompetensiyalarni kompleks shakllantirish, shuningdek, ijodiy va tanqidiy fikrlash va birgalikdagi faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar ochadi.

Keys metodi, elektron ta'lim nashrlari, shuningdek, loyiha asosidagi tadqiqot o'qitish texnologiyalari talabalarga o'z kasbiy bilimlari asosida o'rgangan til materialini ijodiy qo'llash, real va potentsial vaziyatlarga moslashish imkonini beradi. Vaziyatlarni tahlil qilish talabalarining kasbiy mahoratiga kuchli ta'sir qiladi, ularning kamolotiga hissa qo'shadi, qiziqish va o'qishga ijobiy motivatsiyani shakllantiradi. Nolingvistik universitetlarda chet tilini o'qitish jarayonini optimallashtirish uzoq davom etadigan jarayondir. Taqdim etilayotgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda zamonaviy o'qitish standartlariga bosqichma-bosqich o'tish xorijiy tillarni yuqori darajada biladigan mutaxassislarni shakllantirish imkoniyatini beradi, bu esa mamlakat va butun jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Айкина Т. Ю. Метод кейсов в формировании коммуникативной компетенции студентов // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). – 2013. – № 1 (129). – С. 58–61.
2. Боброва Т. О. Кейс-технология в обучении деловому английскому языку // Мировая наука и современное общество: актуальные вопросы экономики, социологии и права: материалы IX международной научно-практической конференции. – 2015. – С. 17–20.
3. Дюмина С. В. Управление формированием универсальных учебных действий обучающихся как актуальная проблема современного образования // Известия Юго-Западного государственного университета. Серия: Лингвистика и педагогика. – 2015. – № 2 (15). – С. 99–104.
4. Изосимова Т. Н., Переверзева Н. А. Об использовании электронных учебников в процессе обучения // Современные технологии и инновации в педагогической системе образования: сб. научных трудов по материалам I Международный научно-практической конференции. – Нижний Новгород, 2016. – С. 28–30.
5. Павленко В. Г. Интерактивные технологии обучения иностранному языку // Уральский научный вестник. – 2016. – Т. 6. – № 2. – С. 3.
6. Сырина Т. А. Метод кейс-стади в контексте обучения иностранному языку в высшей школе // Современные технологии и инновации в педагогической

системе образования: сб. научных трудов по материалам I Международной научно-практической конференции. –Нижний Новгород, 2016. – С. 32–35.

7. Babayev, M. (2021). ИЗУЧЕНИЕ ЛОШАДЕЙ С НЕМЕЦКИМ СУФФИКСОМ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 6(6). извлечено от

http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/3576

8. Tashpulatovich, V. M., & qizi, T. M. S. (2022). The Role of Translation in Intercultural Communication. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 3(6), 26-31. Retrieved from

<https://www.cajlpc.centralasianstudies.org/index.php/CAJLPC/article/view/374>

9. Babaev Mahmud Tashpulatovich. (2022). SEMANTIC TYPES OF DERIVATIVE BASES OF DERIVATIVE NOUNS WITH LATIN SUFFIXES FOR THE DESIGNATION OF PERSONS IN THE GERMAN AND UZBEK LANGUAGES. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(5), 158–161. Retrieved from

<https://www.giirj.com/index.php/giirj/article/view/3276>

10. Babayev, M. (2021). СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПОСЛОВИЦ, ПОГОВОРКОВ И ИДЕОМАТИЧЕСКИХ СОЕДИНЕНИЙ УЗБЕКСКОГО И НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКОВ В ПРОЦЕССЕ УРОКОВ . *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 1(1). извлечено от

http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2282

11. Tashpulatovich, V. M. ., & qizi, H. Z. Q. . (2022). Language, Culture and Cultural Anthropology. *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT*, 2(5), 139–144. Retrieved from

<https://literature.academicjournal.io/index.php/literature/article/view/364>

12. Babaev Mahmud Tashpulatovich. (2022). SEMANTIC TYPES OF DERIVATIVE BASES OF DERIVATIVE NOUNS WITH LATIN SUFFIXES FOR THE DESIGNATION OF PERSONS IN THE GERMAN AND UZBEK LANGUAGES. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(5), 158–161. Retrieved from

<https://www.giirj.com/index.php/giirj/article/view/3276>